

फायदेशीर व्यावहारीक शेती व शेती उद्योगाची माहिती देणारे, शेतकऱ्यांशी बांधिलकी जपणारे

पुणे येथून प्रकाशित होणारे...

.....अस्सल शेती मासिक

वर्ष
११ वे

ऑगस्ट-२००८
मूल्य रु. २५

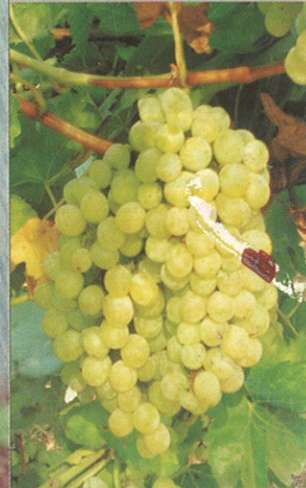
गोडवा

उसाचा

पाऊसनामा

पाऊस म्हणजे लॉटरी
पाऊस म्हणजे सद्दा असतो !
नको तेव्हा नको तिकडे
कमी दाबाचा पट्टा असतो ॥
आस्तिक आणि नास्तिकांचीही
पाऊस बरोबर जिरवतो !
दुष्काळी ढग घेऊन
उरावर मिरवतो ॥
पुढून झाकावे तर
मागून उघडे करतो !
शासन आणि प्रशासनही
पाऊस नागडे करतो ॥

फ
ळ
बा
ग
भाग १

पावसाच्या पुनरागमनानंतर कोकणातील भात लावणीची लगबग

गळ्यातला ताईत

जैन ठिबकमुळं शेतक-यांचं सर्वाथानं भलं झालं.
म्हणजे पाणी वाचलं.
वाचलेल्या पाण्यावर जास्त जमीन ओलिताखाली आली.
पीक पर्तीनी वाढलं.
पिकाची गुणवत्ता तर दृष्ट लागण्यासारखी वाढली.
बाजारभावांचा विचार करून पीक हंगामाआधी वा नंतर
सावकाशीनं घेण्याची सोय झाली. मजुरी बरीच वाचली.

गळ्यातला ताईत म्हणून ठिबकचा
झिपर लावला हे खरं म्हणायचं कां
कुठल्या झिपरला ताईत म्हणायचं हा
प्रश्न सोडवायचा ते कळेंनासं झालेंय!

जैन ठिबक
ताईता ताईतात भांडण!

 जैन®
ठिबक

जैन प्लास्टीक पार्क, पो.बॉ. ७२, जळगांव - ४२५००९. फोन: ०२५७-२२५८०९९;
फॅक्स: ०२५७-२२५८९९९; ई-मेल

५ / ऑगस्ट २००८

वैड्या
उसाचा

भंवरलाल जैन 'डाक्टरेट ऑफ सायन्स'ने सन्मानित

जैन इरिगेशनचे संस्थापक भंवरलाल जैन 'डाक्टरेट ऑफ सायन्स'ने सन्मानित करतांना सूरजितसिंह बर्नाला, शेजारी कुलगुरी सी रामास्वामी.

जळगाव: जैन इरिगेशनचे संस्थापक भंवरलाल जैन यांना तामिळनाडूचे राज्यपाल यांचे हस्ते तामिळनाडू कृषी विद्यापीठाचा 'डाक्टरेट ऑफ सायन्स' ही पदवी देऊन गौरविण्यात आले. विद्यापीठाच्या २९ व्या पदवीप्रदान समारंभात भंवरलाल जैन यांच्या सोबतच टाटा उद्योग समुहाचे अध्यक्ष रतन टाटा, राशी सीडस्चे रामास्वामी यांनाही 'डाक्टरेट ऑफ सायन्स' ही पदवी देऊन गौरविण्यात आले. विद्यापीठाच्या कलेंगर अरगम सभागृहात शुक्रवारी हा कार्यक्रम संपन्न झाला. यावेळी भारत सरकारच्या नियोजन आयोगाचे सदस्य प्रा. अभिजित सेन, कुलगुरु सी रामास्वामी, तामिळनाडूचे कृषीमंत्री वीरपान्डी एस. असमुगम उपस्थित होते. श्री जैन यांना देण्यात आलेल्या सन्मानपत्रात त्यांचा गौरवपूर्ण उल्लेख करतांना कुलगुरु सी रामास्वामी यावेळी म्हणाले, की भंवरलाल जैन यांच्या ठायी

मानवी प्रगती करण्यासाठी अधिक संपत्ती व प्रभावी साधनसामग्री संचय हे अंतिम सोध्य नसून त्यांच्या ठायी मानवाचा विकास व मूल्यांची प्रगती ही श्रमाच्या माध्यमातून होते व परिश्रमांच्या द्वारेच होते व मानवजातीच्या कल्याणापर्यंत आपण पोचू यांवर त्यांचा दृढ विश्वास असून, त्या कार्यपध्दतीनेच ते सतत झटत असतात. मनोगत व्यक्त करतांना श्री. भंवरलाल जैन म्हणाले, की तीन 'पी', पब्लिक, प्रायव्हेट, पार्टनरशीपच्या माध्यमातून भारताचा खरा आत्मा 'शेतकरी' भविष्यात टिकू शकेल. भारतीय कृषी क्षेत्रात देशाला जगात महासत्ता बनवायचे बीज दडलेले असून यासाठी कृषी तंत्रज्ञान संस्थांनी शेतकऱ्यांशी हात मिळवणी करणे अगत्याचे आहे. ***

'ड्यूपाँट'चे ऊसासाठी नवे तणनाशक

ड्यूपाँट या पीकसंरक्षण क्षेत्रातील बहुराष्ट्रीय कंपनीने ऊस पिकाच्या संरक्षणासाठी वेलपार के-फोर हे नवे व प्रभावी तणनाशक सादर केले आहे. उसातील २० पेक्षा अधिक जातीच्या तणांचा बंदोबस्त हे तणनाशक करते, असा दावा या कंपनीने केला आहे. लागवडीपासून ७५ ते ९० दिवसांपर्यंत विविध गवतवर्गीय आणि प्रकारच्या रुंद पानांच्या तणांचा बंदोबस्त करण्याची क्षमता या तणनाशकात मिश्रणात आहे. जगभरातील लाखो शेतकऱ्यांनी विश्वासाने हे तणनाशक वापरून त्याचे फायदे घेतले आहेत असे कंपनी म्हणते.

पुणे येथे झालेल्या एका कार्यक्रमात वेलपार के-फोर या तणनाशकाचे बाजारात सादरीकरण केले. यावेळी बोलताना ड्यूपाँटचे व्यवसाय संचालक राम मुधोळकर म्हणाले, की गेल्या दहा वर्षांत ऊस उत्पादकांच्या गरजा पूर्ण करणारे आणि केवळ ऊस पिकाला केंद्रित करून विकसित केलेले कोणतेही उत्पादन बाजारात आलेले नाही. वेलपार के-फोरने ही कसर भरून काढली आहे.

कंपनीने पीकसंरक्षण उत्पादने विभागाचे राष्ट्रीय विपणन व्यवस्थापक एल. गिरीधरन म्हणाले, की महाराष्ट्रासह अन्य राज्यातील ऊस उत्पादकांना या तणनाशकाचा मोठा फायदा होईल. 'ड्यूपाँट' ही सल्फोनिलयुरियाज प्रकारातील तणनाशके बनवण्यात जगातील आघाडीची कंपनी आहे. कंपनीचे 'कझॅट एम ८' हे बुरशीनाशक मुख्यत्वे द्राक्षे, बटाटा व टोमॅटोसाठी वापरले जाते. 'अॅव्हॉन्ट' व 'लॅनेट' ही आधुनिक तंत्रज्ञानाने बनविलेली कंपनीची किटकनाशके आहेत. ***

किसान बायोटेक (TM)

शेतकऱ्यांचे हित जपणारी संस्था !

उत्तीसंवर्धित (टिश्यू कल्चर)

ऊस व केळीची रोपे मिळतील

● निरोगी, जोमदार ● एकसारखी व भरपूर उत्पन्न देणारी ● कमी वेळात व एकाच वेळी फलधारणा होणारी.

बुकींग चालू आहे

पत्ता : हॉटेल पॅलेससमोर, सोलापूर-पुणे हायवे, गलांडवाडी नं. १, ता. इंदापूर जि. पुणे.

फोन : ९८५०९९०८३२

९८५००८५००८, ९४२३४६५९८०

९८२२२८९८९२

ऑगस्ट २००८ / १९

दुष्काळाचे सावट डोक्यावर, शेतकरी बंधूनो; सावधान!

व्ही. बी. पाटील, एम. एससी (कृषी), वरिष्ठ व्यवस्थापक, कृषी संशोधन व प्रशिक्षण, जैन इरिगेशन सिस्टीम लि., जळगाव, मो. ९४२०३४८६९६

पावसाळा म्हटला म्हणजे जूनपासून एक दिवसाआड किंवा दर ३-६ दिवसांनी पावसाचा शिडकावा. जुलैमध्ये तर पाऊसच पाऊस. यावर्षी जुलै दुसरा आठवडा सुरू झाला पण पाहिजे तेवढा पाऊस नाही. मागील वर्षी (२००७ साली) जुलै अखेरपर्यंत ११७१ मि.मि. पाऊस होता. २००६ सालचा जुलै म्हणजे अती पावसाचा होता. २००८ जुलै १० तारखेअखेर केवळ ७.२ मि.मी. पाऊस जळगाव येथे नोंदला गेला. तो सुद्धा सर्वत्र नाही. काही तालुक्यामध्ये प्रापेक्षा कमी आहे. सरासरीच्या ५० टक्के कमी आहे. धरणे, मध्यम तलाव, विहीरी या सर्वांचे पाणी एकत्रित करून वापरले तरी सुद्धा महाराष्ट्रात केवळ १३-१४ टक्केच शेती क्षेत्र हे सिंचनाखाली येऊ शकते. उर्वरित ८६-८७ टक्के शेती ही पावसाच्या पाण्यावरच अवलंबून आहे. आमची जमीनसुद्धा खडकाळ, डोंगराळ, मुरुम-माती असलेली, पाण्याचा निचरा वेगाने होणारी. फळझाडांचे क्षेत्र अर्थात निसर्गावर केलेला अत्याचार, अयोग्य नियोजन, प्रदुषण

यामुळेच पाऊस व वातावरणावर झालेला विपरीत परिणाम म्हणून पर्जन्यमान कमी.

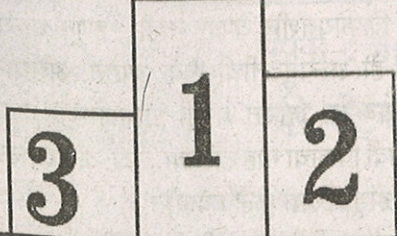
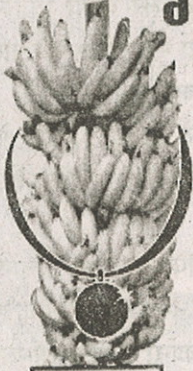
माणूस निसर्गापासून लांब जात आहे. जंगलतोड सतत चालू आहे. ग्लोबल वार्मिंगचा धोकापण आहेच. पावसाळ्यात पुरांचे अतिरिक्त पाणी वाहून जात आहे ते समुद्राला मिळते त्याचा उपयोग पिण्यासाठी किंवा शेतीसाठी होत नाही. हा नियोजनाचा अभाव आहे.

दुष्काळाला सामोरे जायचे म्हणजे कठीण प्रसंग. शेतकरी जीवन धोक्यात आले आहे. महागडे बियाणे, मजुरी, चढ्या भावाने घेतलेली रासायनिक खते सर्व वाया जात आहे. दुबार पेरणी करूनसुद्धा पीक उगवण्यापुरतासुद्धा पाऊस नाही. जमिनी कोरड्या पडल्या आहेत. नद्या, नाले, विहीरीत पाणी नाही. उद्या कदाचित धरणे, तलाव न भरल्यास पिण्याचे पाणीसुद्धा कमी होणार. शेती तर दूरच राहिली!

यासाठी शेतकरी बंधूनो आपण दुष्काळी परिस्थिती ओळखून

आता आपलाही
“केळी महापती”
पदाने गौरव
होईल.

अॅडव्हान्स
बुकींग सुरू...!
आजच बुकींग करा..
नंतरची निपक्ता टाळा.

शेती प्रगतीचे सुत्र सांगतो भूमीपुत्र

भरघोस उत्पन्न मिळवून देणाऱ्या
टिश्युकल्चर तंत्रज्ञानाची साथ घ्या..

येत्या मोसमातील केळीच्या
भरघोस उत्पादनाकरिता
आजच टिश्युकल्चर केळीच्या
रोपांची नोंदणी करा.

- टिश्युकल्चर-आधुनिक तंत्रज्ञानाने विकरीत केळीची रोपे.
- सर्वोत्कृष्ट मातृवृक्षापासून निर्मित.
- रोपांच्या मोठ्या आकाराच्या पिशवीमध्ये खत व माती भरपूर प्रमाणात असल्याने रोपांची वाढ चांगली.
- उत्कृष्ट दर्जा आणि यांजवी किंमती.

भूमीपुत्र

बायो - टेक

चोपडा ग्रामीण सहकारी औद्योगिक वसाहत, प्लॉट नं. १९, यावल रोड, चोपडा. जि. जळगाव. फोन : (०२५८६) २२२०६६.
मोवा. : ९४२३१ ६६९६६. Email : srpbanana@yahoo.co.in

ऑगस्ट २००८ / २९

उपाययोजनेच्या तयारीला लागणे काळाप्रमाणे संयुक्तिक ठरेल. शासनाला काय ठरवायचे ते ठरवू द्या पण आपण आपले नियोजन आजच आखणे गरजेचे आहे.

अ) उपाययोजना करताना प्रमुख गोष्टी जी पीके उगवून वर आलेली आहेत. उदा. कापूस, मका, ज्वारी इ.साठी

१) पिकांना शक्य आहे तिथे स्प्रिंकलर किंवा ठिबक संच बसवावेत. ठिबकामुळे कमीतकमी पाणी दिले तरी पिके वाचतील. ठिबक नसल्यास ज्वारी, मका या तृणधान्यासाठी किंवा उडीद-मूग सारख्या पिकांसाठी स्प्रिंकलरचा वापर करावा.

२) वाळलेले गवत, पाचट, भुसा हे फळझाडाच्या बुंध्याभोवती (मुळ्यांच्या कक्षेत) मल्लिंग म्हणून वापरा. फळझाडांमध्ये सण किंवा धेंचा टाका.

३) फळझाडामध्ये प्लॅस्टिक मल्लिंग फिल्म वापर करा.

४) पिकांना मुळांच्या कक्षेत शेणखत किंवा लेंडीखत कंपोस्ट किंवा गांडूळखत द्या. गिरीपुष्पाची पाने व फांद्या जमिनीत गाडा.

५) रासायनिक खते पानांवर द्यावीत. त्यासाठी विद्राव्य खत ग्रेड १९:१९:१९ अधिक युरिया प्रत्येकी १.५ ग्रॅम प्रती लिटर पाणी या प्रमाणात ४-५ वेळा दर ४-१० दिवसांनी पिकावर फवारणी करावी.

६) जिथे थोडीफार ओल असेल अशा ठिकाणी युरिया अधिक पोटॅश कमी प्रमाणात पिकांना द्यावेत.

७) पिकांना ठिबकामधूनच विद्राव्य रासायनिक खते उदा १९:१९:१९ किंवा १२:६:१:० किंवा १३:०:४५ द्यावीत. ही खते आठवड्यातून २-३ वेळा सोडावीत.

८) पिकाला गोमूत्र एकरी १० लिटर ५० लिटर पाण्यातून द्यावे. (ठिबकामधून) ठिबक नसल्यास १० लिटर गोमूत्र २०० लिटर पाण्यात टाकून द्रावण झाडाजवळ ड्रॅचिंग करावे.

९) फळबागासाठी मटका सिंचन पध्दती वापरावी. यापध्दतीतही दोन झाडांच्या मुळांच्या मध्य क्षेत्रात जमिनीत मडके गाडून पाणी द्यावे, एकावेळी दोन झाडे जगवता येतील.

१०) फळबागांतही दाट आच्छादन करावे.

११) नवीन फळबागा, भाजीपाला पिके इ. जगविण्यासाठी पाणी शोषून सावकाशपणे सोडणारी द्रव्ये उदा. सिलीकाजेल सारखी द्रव्ये मातीत मिसळून पाणी त्याच ठिकाणी टाकावे.

ब) पिके पेरणी झाली नसल्यास किंवा दुबार करायची असल्यास पिकांची निवड : पावसाळा केवळ ६०-७० दिवसांचा मर्यादित राहण्याची शक्यता. दररोज पाऊस अपेक्षित नाही. हा समानपण नसेल. एखाद्या दिवशी खूप कोसळून पडेल नंतर १०-१२ दिवस येणार पण नाही. सर्वसाधारणपणे पाऊस एक दोन वेळा पडून गेल्यानंतर जमिनीत २-३ इंच ओल पूर्ण झाल्याशिवाय पेरणी करू नये. पिकांना जिवणू संवर्धने लावावीत.

पिकांमध्ये बाजरी, मटकी, मूग, उडीद, तीळ, सोयाबीन या पिकांना

प्राधान्य द्यावे. पाऊस ऑक्टोबरपर्यंत मिळाल्यास रब्बीमह ज्वारी, गहू, हरभरा, कांदा ही पिके घेता येतील. उशीरा पेर करूनसुद्धा बाजरी व वर नमूद केलेली पीके ७०-८० दिवसा येऊ शकतील. बियाण्यास जीवाणू लावूनच पेरणी करावी.

क) पीक उगवणीनंतर

१) रासायनिक खतांपेक्षा सेंद्रिय खते देणे पसंत करावे. सेंद्रिय द्रावण १०० लिटर पाणी (प्लॅस्टिक ड्रममध्ये)

१० किलो ओले शेण + २ किलो मोड आणलेल्या मूग किंवा उडी किंवा सोयाबीन दळून पीठ + १ किलो आंबट दही + १० लिटर गोमूत्र + २ किलो गूळ हे मिश्रण ७-८ दिवस सडू द्यावे. दररोज द्रावण काठीने हलवावे. हे द्रावण एक एकर क्षेत्रावरील पिकांसाठी झाडाशेजारी द्रावण टाकावे. दर २०-२५ दिवसांनी हे द्रावण ३-४ वेळा टाकावे. पैसे कमी लागतील. रासायनिक खतांवर अवलंबू राहावे लागणार नाही.

२) निंबोळी पेंड प्रती झाड २० ग्रॅम किंवा एकरी १-२ टन द्यावे

३) गांडूळ खत असल्यास ते पण वापरावे.

ड) पीक २५-३० दिवसांचे झाल्यावर : युरिया १ ग्रॅम अधिक पोटॅश १ ग्रॅम प्रती लिटर पाण्यातून दर ८ दिवसांनी पिकांवर फवारणी करावी.

इ) पीक ४५-६० दिवसांचे झाल्यावर : विद्राव्य खत १३:०:४५ अधिक सूक्ष्मअन्नद्रव्ये पिकांवर २-३ वेळा फवारणी (८ दिवसांच्या अंतराने) करावी.

फ) तणे काढून आच्छादन करावे.

ग) शेततळी खोदावीत. पावसाचे अतिरिक्त पाणी विहीरीत मुरवावे. शेतातून, ओढा, नाला जात असल्यास त्यावर बांध घालून पाणी अडवा, शक्य असेल तर पाणी विहीरीत सोडा. पाणी अडवण्यासाठी सोपा उपाय म्हणजे वाळूमिश्रीत मातीची छोट पोती-गोण्या (सिमंटच्या) वापराव्यात.

विहीरीचे जलभरण करावे. पावसाचे पाणी शेतातील खोलगट भागात मुरवावे, चर काढून विहीरीचे पुनर्भरण करावे. अशा विविध उपाययोजना आहेत.

डाळवर्गीय आणि धान्य पिकांना मागणी चांगली राहिल. कर्म दिवसांत कमी पावसात वर नमूद केलेली पिके हमखास उत्पादन देतील. दीर्घ मुदतीच्या पिकांना ३ महिन्यांनंतर पाण्याचा ताप पडेल. उत्पादन किफायतशीर येणार नाही. म्हणून धान्यपिके डाळी, तेलबिया ही अल्पमुदतीची पिके आहेत. अन्नधान्याची गरजपण भागू शकेल. जास्त पाणी लागणाऱ्या व जास्त कालावधीच्या नगदी पिकांचा मोह टाळावा. उदा. कापूस, ऊस, इ. पिकांच्या कडेला झेंडूसारखी फुले घ्यावीत.

सर्व प्रकारे योग्य काळजी घेऊन कमी कालावधीत कमी पाण्यावर उत्पन्न देणारी पिके घेणेच फायदेशीर ठरेल. ***